

Дьяконова Изамира Николаевна, Нам улууьун Хама5атта орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала.

„ФГУОС ирдэбилинэн литературнай тылынан санарар, суруйар уоруйэ5и уонна сатабылы олохсутуу“ доклад тезийэ.

Литературнай тыл диэн норуот буттуун туттар тылын, санарар санатын чочуллубут, нарыламмыт, сиппит-хоппут корунэ буолар.

Билигин торообут тыл федеральной государственной уорэх стандартын (ФГУОС) ирдэбилинэн уопсай уорэхтээбин булгуччулаах чааьыгар киирэн базиснай уорэх былааныгар(федеральной) миэстэтэ, уорэтиллэр чааьа чопчу ыйыллан, уорэтиллэр таьыма урдээтэ. Уорэх предметин быьытынан уорэтиигэ тумук ирдэбили эмиэ ФГУОС суруннуур.

Улэ актуальноьа. Саха тыла-саха оскуолатыгар уорэх тыла, билии- коруу тордо буолар. Уорэнээччи тыл уорэбин туьунан сурун ойдобулэ, ситимнээн санарар уоруйэ5э, ырытар- толкуйдуур, онорон корор дьобура маннай торообут тыл уруогар олохсуйар. ФГУОС ирдэбилинэн тустаах уорэх предметин уорэтии тумугэр о5о сахалыы сопко санарар, таба суруйар буолуохтаах

Литературнай тыл дирин силистээх, кизн ис хобыонноох. Манна норуот олорон ааспыт оло5о, былыргы торут культурата, ойо-санаата, тугу билбитэ-корбутэ, айбыта-туппута барыта инэн-сонон сылдьар. Ону тэнэ саха омук оло5о, быьы-майгы билинни уйэ5э хайдах уларыйан иьэрэ, литература, искусство, наука, техника тоьо сайдан эрэрэ литературнай тылга толору костор. Ол иьин литературнай тыл биьиги уунуубут-сайдыбыт туовута, кэскилбит мэктиэтэ, тоьуутэ буолар диибит.

Улэ сыала. Уорэнэр учебник матырыйаалларынан эрэ мунурдаммакка, араас методиканы туттан, ФГУОС ирдэбилинэн литературнай тылынан санарар, суруйар уоруйэ5и уонна сатабылы олохсутуу.

Обьега. Саха литературнай тыла.

Предметэ. Сахалыы литературнайдык санарар, суруйар уоруйэ5и уонна сатабылы олохсутуу.

Улэ сонуна. Араас ньыманы туьанан литературнай тылынан санарар, суруйар уоруйэ5и уонна сатабылы олохсутуу. Сахалыы сатаан санарыьыга, таба суруйууга анаан-минээн уорэнии, эрчиллии мэлдьи наада.

Улэ тутула. „ФГУОС ирдэбилинэн литературнай тылынан санарар, суруйар уоруйэ5и уонна сатабылы олохсутуу” улэ кириилээх, 4 туьумэхтээх, тумуктээх, туьаныллыбыт литература испиьэктээх.

ФГУОС таба суруйууга сурук-бичик культуратын тутууууну ирдиир. Таба суруйуу сурук-бичик культурата буоларын ойдотуохтээхпит. Тылын ордук тупсабай тутуллаах, этигэн, бэргэн буоларыгар сахалыы этии, сурук бэлиэтин араабын сатабыллаахтык туттуохтаахпыт. Тыл таба суруллуутун ойдоторго бастакы этабынан бэриллит холобурдары тэнни тутан, быраабыла оноруллуохтаах. Ону учуутал бэйэтэ эбэтэр оҕоҕо проблемнай соруудах биэрэн быһаарыабын син.

Иккис этап: оҕоҕо быһаартарыы, эрчиллиити толорторуу(ФГУОС).

Уһус этап: оҕо быраабыланы суруйарга тоҕо олохтоохтук инэриммитин билгэлээбин, чинэтэр улэлэри тэрийии.

Онон таба суруйууга уорэтии, сунньунэн, ус суол улэни эрэйэр эбит: 1) таба суруйуу тоҕотун быһаарыы; 2) чинэтэр улэлэр; 3) бэрэбиэркэлээбин. Таба суруйар уоруйэх уонна сатабыл (ФГУОС) тутта олохсутуллубат, сыралаах дьарыктаныы тумугэр ситибиллэр.

Инникитин торообут тылбытын туттар эйгэбит оссо кэнээн, суруйар-санарар наадабыт элбээн ийиэ. Ол ийин кэнники кэмнэ саха тылын ийитиннэрэр-биллэрэр эйгэбэ сыһыаран, тыл культуратын урдэтиигэ тууланар уорэтии сыала-соруга турар. Саха тылын чаастарынан мунурдаммакка сыһыаннаах оболорго саха тылыгар уонна литературатыгар, ФГУОС эбии чаастарыгар элективнэй куурус, араас куруууок ытыллара ирдэнэр. Саха тылыгар сыһыаннаах оҕону ото корон саха тылын учуутала, сахалыы саналаах суруналыыс буолан сахалыы сананы сайыннарарыгар туһаайыахха.

Стандартынан саха тылыгар үөрэтии дэгиттэр дьайыыларын түмэр бөлөхтөр сайыннарыллыахтаахтар: тус киһиэхэ аналлаах (личностнай), көннөһүнүү (регулятивнай), билии-көрүү булууну (познавательнай), бодорууу (коммуникативнай). Кинилэри тустуспа араартаан бөлөхтөрүгэр баар сатабыллары көрдөрөбүт, онон билиини арыыйы дэммит ньыманы сатабылынан сайыннарыы ньыматыгар кубулутабыт уонна сатабылтан сатабыл үөскүүр буолуохтааҕар тохтуубут.

Тыл туттуллар эйгэтэ тоҕонон кырыыр да, соччонон норуokka туһата кыччыыр, норуот духовнай наадатын толуйбат суолга уктэнэр. Ол-бутун норуот трагедията, кэскилэ быстыта буолар. Саха оболорун торообут тылларын уобэ кылаастарга диэри уорэтии сахалыы культура сайдар кэскилэ буолар. „норуот тыла-норуот туох баар олобундьяабын толору костуутэ, кини культуратын, оркон ойун кунду кылаата бутуннуу тумуллубут музейа буолар,“—диэн Э.К. Пекарскай саха тылын 50 сыл мунньубут чинчийиитин тумугэр эппитэ.